

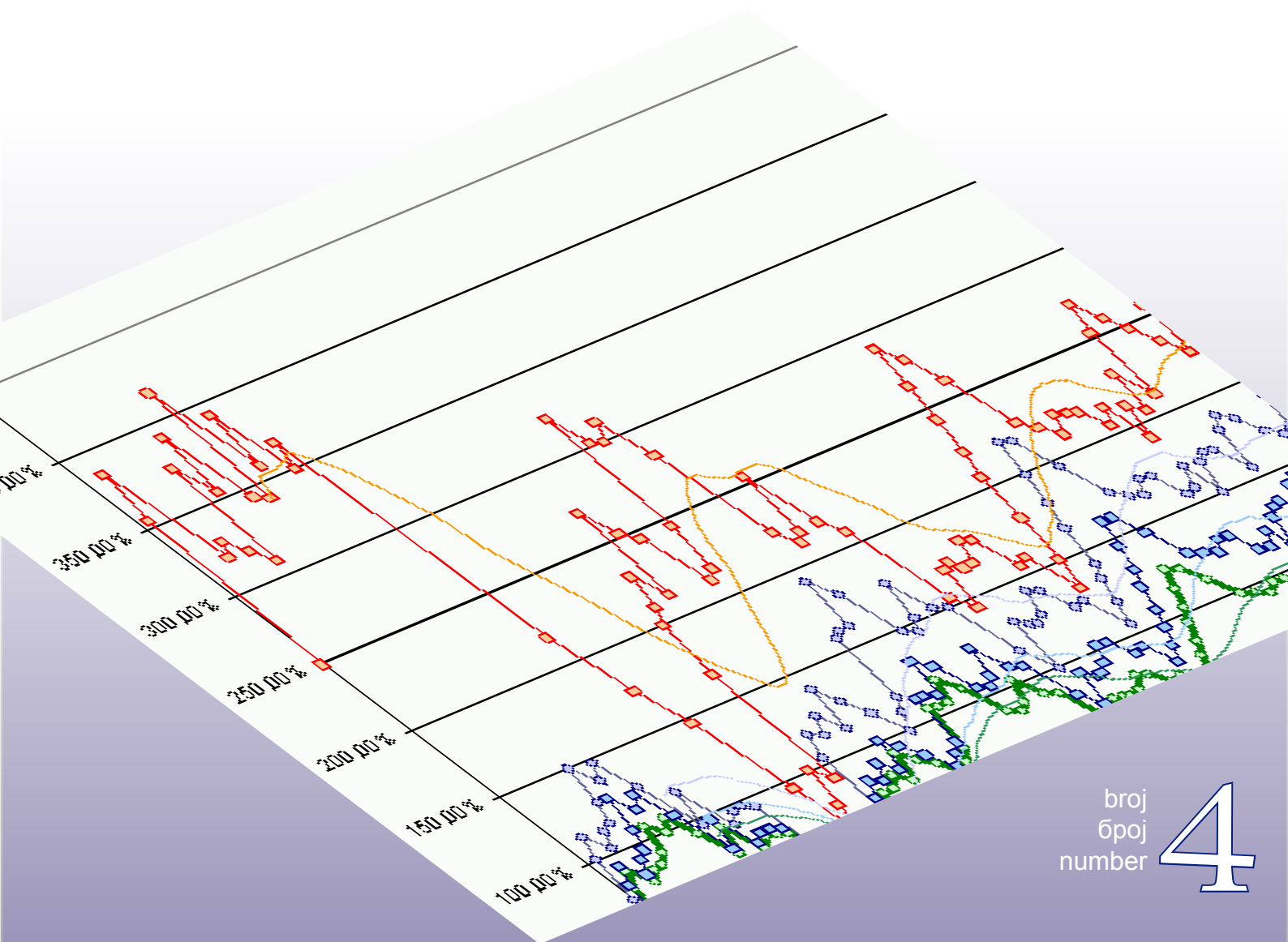
Bosna i Hercegovina
Odjeljenje za makroekonomsku analizu
Upravnog odbora Uprave za indirektno-
neizravno oporezivanje

Босна и Херцеговина
Одјељење за макроекономску анализу
Управног одбора Управе за indirektno-
опорезивање

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

Oma Bilten

broj
број
number

4

• **Novembar 2005** • Studeni 2005 • **Новембар 2005** • **November 2005** •

Uz ovaj broj...

Kraj mjeseca novembra obilježila je redovna posjeta Misije Međunarodnog monetarnog fonda Bosni i Hercegovini. Uočen je znatan napredak u zemlji u toku 2005.g., podržane su strukturalne reforme i naponi domaćih fiskalnih vlasti u pravcu uspostave i održavanja fiskalne stabilnosti u zemlji.

Jedno od važnih pitanja pregovora sa Misijom MMF-a je bilo pitanje primarnog budžetskog suficita. U svom prilogu prof. dr. Paul Bernd Spahn preciznije pojašnjava pojam i sadržinu primarnog budžetskog suficita, kao i njegov značaj za novi stand-by aranžman sa MMF-om.

Uvođenje poreza na dodanu vrijednost u Bosni i Hercegovini ima efekte na finansijski položaj poreznih obveznika. Na jednoj od sjednica Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje je razmatrao moguće negativne implikacije suspenzije povrata PDV-a na likvidnost kompanija u prvoj godini primjene Zakona o PDV-u u BiH. Odjeljenje u svom osvrtu razmatra ovaj problem i moguće pravce rješavanja.

U sklopu stalne rubrike našeg biltena, prezentiraćemo vam analizu priliva prihoda na Jedinstveni račun UIO sa poređenjem sa istim periodom 2004.g. Evidentan je utjecaj promjene određenih parametara robne razmjene (u prvom redu promjene cijene nafte i derivata) i izmjena u poreznoj politici na priliv prihoda od indirektnih poreza. Na bazi podataka o uvozu akciznih proizvoda Odjeljenje je izradilo analizu uticaja kretanja cijena uvoznih akciznih dobara na robnu razmjenu BiH u posljednjih nekoliko godina.

Sukladno dinamici priliva podataka od ministarstava finansija od ovog broja počinjemo i sa objavom mjesečnih konsolidiranih izvještaja koji uključuju fiskalne operacije budžeta BiH i Brčko Distrikta, te ukupne prihode prikupljene na nivou entiteta.

mr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja – supervizor

Sadržaj:

Aktuelno – posjeta Misije MMF-a Bosni i Hercegovini	2
Tema broja: Uticaj uvoznih cijena na odnose razmjene u BiH	3
Primarni budžetski suficit: Šta je to? Zašto ga imati?	5
U žarištu: Implikacije povrata PDV-a	7
Mjesečni konsolidirani izvještaji za period januar – oktobar 2005. godine	9
Jedinstveni račun UIO	13
Iz rada odjeljenja	14

Aktuelno – Posjeta Misije MMF-a Bosni i Hercegovini

(priredila: Dinka Antić)

U sklopu redovne posjete Bosni i Hercegovini Misija MMF-a je održala nekoliko sastanaka sa Fiskalnim vijećem BiH. Osnovna tema razgovora je bilo ispunjenje uslova od strane vlasti BiH za novi stand-by aranžman sa MMF-om. Rezultati razgovora mogu se rezimirati u nekoliko tačaka:

1. Dogovoren je okvir fiskalne arhitekture.

U 2005.g. uspostavljeno je Fiskalno vijeće BiH kao najviši fiskalni autoritet u zemlji. Iako Zakon o Fiskalnom vijeću još nije donesen to nije bila prepreka uspješnom radu Fiskalnog vijeća. Vijeće je održalo niz sastanaka na kojima su usvojene makro projekcije, projekcije prihoda, uključivo i PDV-a, budžetski okvir za državu za 2006. i primarni budžetski suficit i principe njegove raspodjele između države i entiteta i namjena.

Efikasna fiskalna koordinacija svih nivoa vlada je prioritet. U tom smislu potrebno je pravno urediti odnose i nadležnosti Parlamenata i Fiskalnog vijeća u sferi vođenja fiskalne politike, donošenja budžeta i poštivanja usvojenih budžetskih okvira.

2. Dogovorene su projekcije prihoda i ukupne makroprojekcije.

Misija i Fiskalno vijeće su usaglasili makrofiskalne projekcije, projekcije BDP-a, potrošnje i prihoda za narednu godinu.

3. Postignut je napredak u pregovorima oko budžetskih parametara za 2006.

Fiskalno vijeće je podržalo zahtjeve MMF-a za strogom kontrolom javne potrošnje i zaduživanja. Svjesno uticaja projekata strane pomoći na budžete i fiskalnu stabilnost zemlje Fiskalno vijeće je podržalo uključivanje projekata u zvanične budžete od 2007.g. U međuvremenu, u saradnji sa Misijom, potrebno je preuzeti metodologiju evidentiranja projekata, uspostaviti detaljnu bazu podataka o svim projektima i korisnicima (na svim nivoima uprave, uključujući i javne korporacije) i razviti efektivne mehanizme praćenja projekata u odnosu na usvojene budžetske ciljeve.

Dogovoreni su i najbitniji rokovi zajedničkog budžetskog kalendara za sve vlade, koji se treba dalje razraditi i usvojiti do kraja juna 2006.g. kako bi se proces pripreme i usvajanja budžeta države i entiteta za 2007.g. odvijao prema jedinstvenom budžetskom kalendaru u BiH .

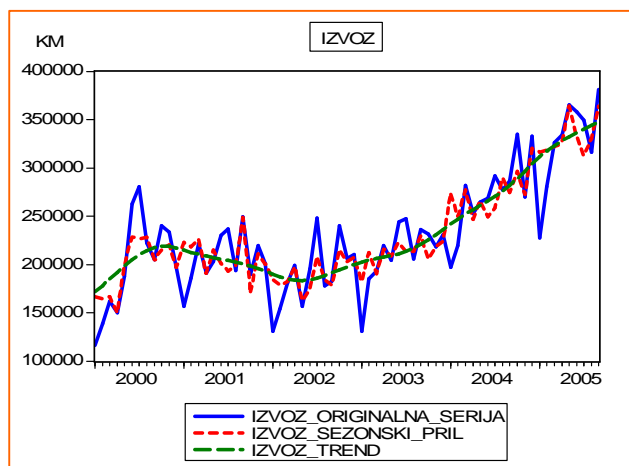
Pregovori oko budžetskih parametara nastaviće se već na konferenciji o srednjoročnim i dugoročnim aspektima fiskalne održivosti BiH koja će se 6. decembra 2005.g. održati u Briselu uz prisustvo zvaničnika BiH, Evropske komisije, MMF-a, OHR-a i ostalih relevantnih međunarodnih institucija. Sljedeća redovna posjeta Misije najavljena je za kraj februara 2006.g.

Tema broja: Uticaj uvoznih cijena na odnose razmjene u BiH

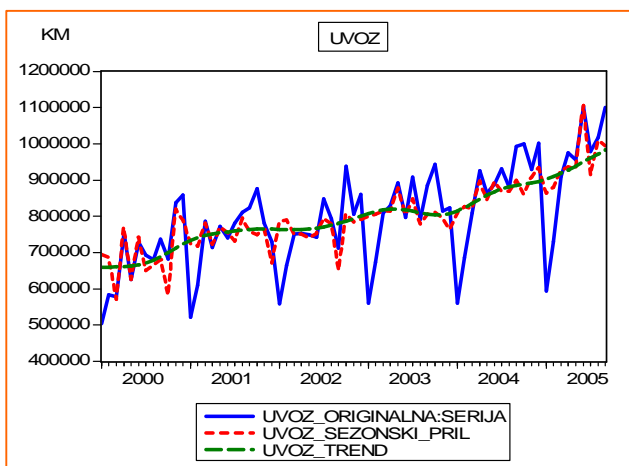
(Autori: Ognjen Đukić, Makroekonomist u odjeljenju i Jan Werner, gostujući saradnik Odjeljenja¹)

Bosna i Hercegovina je poboljšala svoj trgovinski bilans u posljednjih nekoliko godina. U 1998 negativan trgovinski bilans iznosio je preko 50% nacionalnog BDP-a, ali sada se ovaj deficit približava 40% nivoa BDP-a.²

Izvozi i uvozi u BiH imaju jak sezonski uticaj koji se može vidjeti na grafikonima #1 i #2.

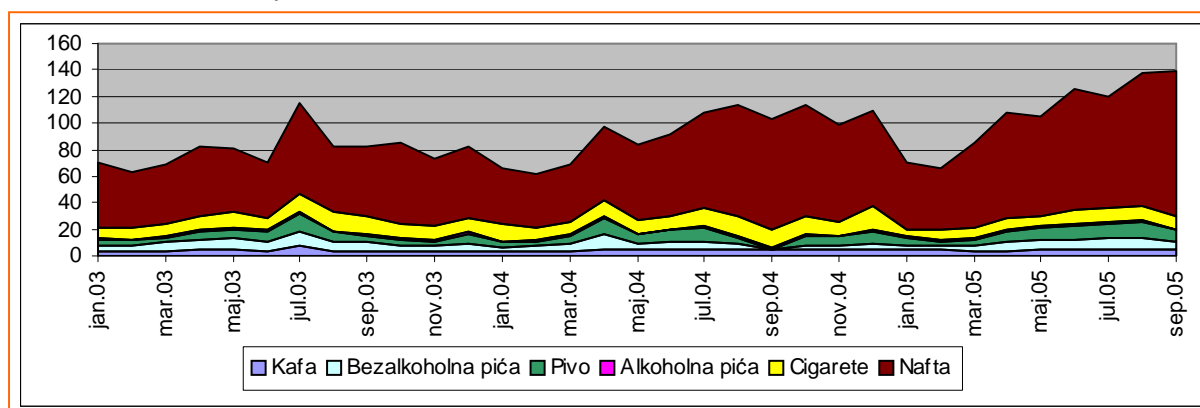

Grafikon 1. Rast izvoza u periodu 2000 - 2005
(Izvor: Centralna banka)

Grafikon 2. Rast uvoza u periodu 2000 - 2005

Detaljniji pregled uvoza se može pronaći na grafikonu #3, koji prikazuje glavne grupe akciznih proizvoda u periodu januar 2003 - septembar 2005. Pored činjenice da serije u grafikonu #3 nisu sezonski prilagođene, očigledan je veliki udio naftnih derivata u akciznim uvezenim proizvodima:

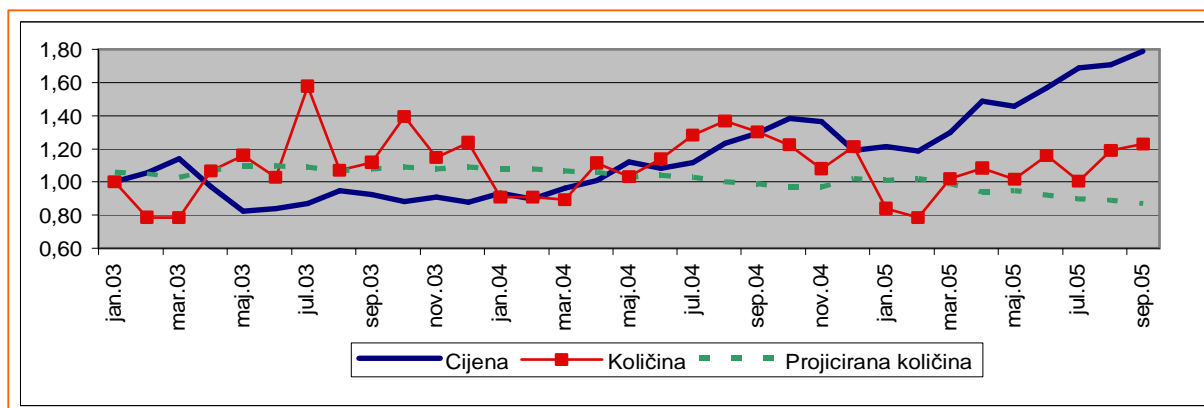
Grafikon 3: Apsolutne vrijednosti u milionima KM glavnih akciznih uvoznih proizvoda od 01/2003 do 09/2005

(Izvor: sopstvena kalkulacija)

¹ G-din Jan Werner je radio kao konsultant u odjelu za smanjenje siromaštva i privredno upravljanje pri Svjetskoj banci u Vašingtonu, SAD. On je kandidat za doktorat na Univerzitetu Johann Wolfgang Goethe u Frankfurtu. Trenutno Jan Werner predaje na Université Lumière de Lyon 2 u Lionu,.

² Centralna banka, Evropska komisija i MMF prikazuju različitu visinu negativnog trgovinskog bilansa. Međutim, sve institucije i njihovi izvori podataka ukazuju na pogoršanje trgovinskog deficita između 2000 i 2002, ali pokazuju pozitivan razvoj u odnosu na 1998. Pogledati Evropsku komisiju, 2004, str. 25 i MMF, 2004, str. 6.

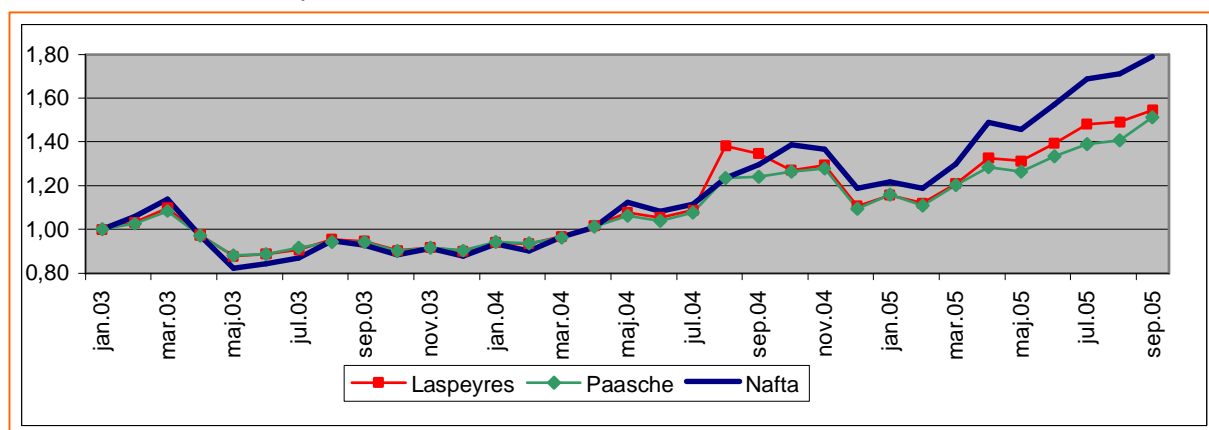
Nakon pažljivog razmatranja grafikona #3, uočljivo je veliko povećanje apsolutne vrijednosti uvoza naftnih derivata u periodu od januara 2005 do septembra 2005. Zbog toga grafikon #4 razmatra ekspanziju količine i cijena uvezenih naftnih derivata u periodu januar 2003 - septembar 2005:

Grafikon 4: Razvoj količine i cijene uvezenih naftnih derivata (Januar 2003 = 1)
(Izvor: sopstvena kalkulacija)

Na osnovu rezultata iz grafikona #4, veliko povećanje apsolutnih vrijednosti uvezenih naftnih derivata u BiH tokom prva tri tromjesečja 2005 mogu se objasniti povećanjem cijene, a ne povećanjem uvezene količine. Linija "projicirana količina" predstavlja projekciju uvoza nafte baziranu na korelacijskom koeficijentu između uvezenih količina i cijene nakon uklanjanja svih drugih faktora koji utiču na cijenu nafte. Ova linija nam otkriva kako bi se kretao uvoz nafte ukoliko bi cijena bila jedini faktor koji utiče na količinu uvoza. Pokazuje da potražnja za uvezenom naftom ima negativnu korelaciju sa cijenom što se može vidjeti iz grafikona #4.

Cijena uvezene nafte ima slično kretanje kao agregatne cijene svih akciznih uvoznih proizvoda. U stvari, cijena nafte značajno utiče na agregatni cjenovni nivo. Oba agregatna indeksa cijena – Laspeyres and Paasche – su se povećala od januara 2003 do septembra 2005. Od marta 2005 povećanje cijene nafte je veće u odnosu na dva cjenovna indeksa, što se može vidjeti na grafikonu # 5. Cijena nafte se povećala za 79 % u periodu januar 2003 – septembar 2005, dok su Laspeyres and Paasche indeksi sa povećanjem od oko 54 % and 51 % u istom periodu.

Grafikon 5: Razvoj indeksa cijena za uvezene akcizne proizvode i naftu (Januar 2003 = 1)
(Izvor: sopstvena kalkulacija)

Možemo zaključiti da cijena nafte ima jak uticaj na odnose razmjene BiH. Povećanje cijene nafte od 79% dovodi do transfera prihoda od uvoznih prema izvoznim zemljama putem promjene u odnosima razmjene. Tačna veličina ove promjene se može procijeniti samo nakon razmatranja kretanja cijena za sav uvoz kao i izvoz.

Pogoršanje odnosa razmjene znači da zemlja treba izvoziti više za istu količinu uvoza. Uopšteno govoreći, obim direktnog efekta povećanja cijene nafte na nivo domaćih cijena ovisi o udjelu troška nafte u nacionalom dohotku, stepenu ovisnosti o uvezenoj nafti i sposobnosti krajnjih korisnika da umanje svoju potrošnju nafte. Iz ovog razloga treba pažljivo pratiti nivo domaćih cijena u BiH. Jedna od glavnih prednosti sadašnjeg valutnog odbora je relativno niska stopa inflacije u BiH. Međutim, valutni odbor ne može izbjeći uvezeno ili troškom izazvano povećanje cijena.

Reference:

European Commission (2004): *The Western Balkans in transition*, Occasional Papers No. 5 of the Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Brussels / Belgium

International Monetary Fond (2004): *Bosnia and Herzegovina: Selected Economic Issues*, IMF Country Report No. 04/54, Washington, DC / USA.

Primarni budžetski suficit: Šta je to? Zašto ga imati?

(autor: Prof. Dr. Paul Bernd Spahn, Makro-fiskalni savjetnik)

MMF je predložio da konsolidovani budžeti vlada u Bosni i Hercegovini generišu primarni budžetski suficit u visini 1.5% BDP-a u 2006. Na osnovu službenog predviđanja BDP-a to iznosi oko 231 miliona KM. Primarni budžetski suficit se obično definiše kao bilans iznad linije budžeta, a što predstavlja ukupne prihode minus rashode prema osnovu nastanka obaveze (obračunska osnova) plus isplata kamata.

U slučaju Bosne i Hercegovine MMF dopušta korekcije u tome da se otpremnine ne računaju kao rashodi, a da se samo polovina prihoda od GSM licence koje se isto može računati kao finansiranje „ispod linije“ smatra redovnim prihodom. Obje olakšice oslobađaju budžet ograničenja i mogu pružiti poticaj za restrukturiranje budžeta putem npr. isplate otpremnina. Bilans iznad linije za 2006 poslije ovih ispravki je ugrubo procenjen na 202 miliona KM na konsolidovanoj osnovi.

Vlade bi naravno mogle uračunati i raspoređenu štednju (kao što je amortizacija duga) u primarni budžetski suficit. Ali MMF je predložio da se granica otplate domaćih potraživanja i restitucije postavi na 1% BDP-a.

Zašto imati cilj budžetskog suficita?

Cilj budžetskog suficita je važan instrument politike u pogledu postizanja makroekonomske stabilnosti. Makroekonomski ekvilibrijum u Bosni i Hercegovini je u kritičnom stanju. Činjenica je da ni domaćinstva niti kompanije ne generišu štednju u agregatu. Štednja oba faktora je negativna. Kao rezultat toga, zemlja kontinuirano povećava svoj strani dug koji je neodrživ. U 2006 tekući račun će ponovo biti u deficitu otprilike 15% BDP-a prema procjenama Odjeljenja (OMA), a preko 20% prema MMF-u. Bilo koji iznos da je tačan: Postoji hitna potreba da se izmjeni makroekonomski bilans, a posebno što presušuje strano finansiranje privrednih aktivnosti u Bosni i Hercegovini.

Primarni budžetski suficit mobilizira štednju putem javnog sektora dok u privatnom sektoru postoji nedostatak štednje. To pomaže uspostavljanju fiskalne discipline i sprječava spiralni porast vladinog duga što fiskalnu politiku može učiniti dugoročno neodrživom. Naravno da fiskalna politika nije jedini alat za uspostavljanje tog bilansa i nije ni najadekvatniji za strukturalne probleme ekonomije. Instrumenti srednjoročne politike kao što su korporativno restruktuiranje ili veća fleksibilnost na tržištu bolje stimuliraju produktivnost i rast dohotka, što je nužno da bi se generirala štednja i omogućilo kreiranje kapitala na održiv način. Strukturalne politike su plodonosne samo tokom vremena, a dok je fiskalna politika efektivnija u kratkom roku.

Zbog ovoga primarni budžetski suficit konsolidiranog javnog sektora je koristan kao kratkoročno budžetsko ograničenje. Međutim, očigledno je da održiv ekonomski razvoj zahtjeva aktivnosti i izvan domena fiskalne politike te želju za rješavanjem osnovnih ekonomskih problema putem strukturalnih politika.

Kako koordinirati budžetske politike?

Nacionalno fiskalno vijeće predstavlja inovativan institucionalni element u decentraliziranom političkom okruženju i izrazito pozitivan napredak za koordinaciju fiskalne politike u Bosni i Hercegovini. Kako bi podržali njihov rad, OMA je napravila projekciju vladinih finansija u zemlji na osnovu makroekonomskog okvira pripremljenog od strane EPPU. Procjene prihoda za 2006. g. su u osnovi u skladu sa procjenama drugih institucija kao što su MMF, a te procjene su bile smjernice za odluke Nacionalnog fiskalnog vijeća od 27.10.2005. g.

Nacionalno fiskalno vijeće je u osnovi usvojilo ove smjernice, ali se složilo da primarni budžetski suficit bude 197.3 miliona KM što je manje od ciljeva koje su predložili OMA i MMF. Odluke su uključivale rješenje državnog udjela sa jedinstvenog računa i raspodjelu primarnog budžetskog suficita između entiteta, a što je omogućilo vlastima da kompletiraju svoje budžetske prijedloge za sljedeću godinu. Međutim, kalkulacije primarnog budžetskog suficita koje je usvojilo Nacionalno fiskalno vijeće nije uključivalo strane projekte koji su registrovani u Bosni i Hercegovini, ali se prate van budžeta. Zaista je uobičajeno primjenjivati budžetske restrikcije na sveobuhvatni pogled javnog sektora. Npr. Maastricht kriteriji za javni deficit i dug u Evropskoj uniji se primjenjuju na cijeli javni sektor, uključujući središnje, državne, okružne, općinske i van budžetske fondove kao što su institucije za socijalno osiguranje. Isto se odnosi na primarni budžetski deficit koji je predložio MMF. Ovo je postalo kontraverzno pitanje u razgovorima sa MMF-om koji je insistirao da se ovi projekti uključe u utvrđivanje ciljnog iznosa.

Šta znači uključivanje stranih projekata?

Strani projekti se finansiraju putem grantova ili kredita. Grantovi kreiraju konačne prihode i rashode i ne utiču na primarni budžetski suficit. Međutim, na cilj utiču projekti koji se finansiraju posudbom. Ovo „van budžetsko“ zaduživanje bi zahtijevalo odgovarajuću dodatnu štednju „u budžetu“ kako bi se postigao zadani cilj ukoliko se uključe strani projekti. Čak bi se ovo zaduživanje moralo raspodijeliti na budžete korisnika barem prema entitetu ukoliko ne prema kantonu i općini.

Insistiranje MMF-a da se ovi deficiti uključe zahtijeva ponovno računanje primarnog budžetskog suficita i njegovu raspodjelu na entitete. Ovo nije trivijalan zadatak jer za to nema usvojene metodologije. Procjene MMF-a za zaduživanje stranih projekata su mnogo veće od projekcija vlasti. Razlika je uglavnom u procjeni isplata tokom vremena što može značajno varirati. Isplate ovise o eksternim parametrima kao što su potpisivanje i ratifikacija ugovora, ispunjavanje obaveza koje nametnu povjerioci, rezerve nametnute procedurama nabavki i tendera, napredak radova itd. Neki od većih projekata (kao što su u oblasti elektroprivrede i vodoprivrede) se sprovode od strane kompanije i time su izvan vladine kontrole. Iako u ovim slučajevima međunarodni povjerioci zahtijevaju garancije države, krediti idu direktno kompanijama i one upravljaju istim. Konačno, ove investicije generišu sopstveni prihod (kao što su naplata od korisnika) koji se koristi za servisiranje duga.

Razgovori između Nacionalnog fiskalnog vijeća i MMF-a o uključivanju stranih projekata na kraju nisu zaključeni. MMF je bio spreman prihvatiti procjene vlasti o isplatama za strane projekte, ali samo u formi godišnjih maksimuma da kontrolišu konsolidovani primarni budžetski suficit. Viša „granica“ za strane projekte bi dozvolila kapitalnu potrošnju na uštrb tekućih rashoda kao što su plate i transferi domaćinstvima.

Niža „granica“ bi išla u korist gore spomenutog, ali bi ograničila javna ulaganja. Taj odnos se može odrediti pojedinačno od strane entiteta, ali u svakom slučaju će isplate biti veće od procjena MMF-a.

Šta je rezultat?

Razgovor o primarnom budžetskom suficitu je bio ključan u smislu da je odlučivao o mogućnosti programa MMF-a. Vlasti su istakle svoj veliki interes za postojanje stand-by aranžmana, ali na kraju nisu bili spremni da prihvate uključivanje stranih projekata na nivou od 1.5%. Odluku je potpomogla činjenica da je MMF zahtijevao dodatne rezerve u iznosu od 1% BDP-a koje bi se iskoristile na osnovu odgođenih plaćanja u toku sljedeće godine. Glavni argument vlasti je bio da bi uključivanje investicijskih projekata umanjilo potrošnju za socijalni program, a što bi u pogledu implikacija PDV-a na siromašne moglo ugroziti političku stabilnost u zemlji.

Pozitivna strana ovog rezultata je da su vlasti sada u potpunosti svjesne implikacija makroekonomske politike što olakšava sprovedbu budućih odluka strukturalne politike. Oni su također prepoznali prednosti koordinacije fiskalne politike. Kao konkretan primjer imamo dogovor da se strani projekti vode „u budžetu“ od 2007. Složili su se oko primarnog budžetskog suficita u iznosu od 1.5% BDP-a, ali bez uključivanja stranih projekata.

U žarištu: Implikacije povrata PDV-a

(pripremila: mr.sc. Dinka Antić)

Problem povrata u početnom periodu primjene PDV-a u BiH

Jedan od osnovnih principa sistema poreza na dodatnu vrijednost je **princip neutralnosti**. Ovaj princip podrazumijeva neutralan uticaj PDV-a na rashode i dobit kompanija, a time i na ekonomski položaj kompanije-obveznika PDV-a na tržištu. Neutralnost PDV-a se realizira kroz **kreditni mehanizam automatskog lančanog odbitka** PDV-a po kojem svaki obveznik PDV-a ima pravo na odbitak ulaznog PDV-a iskazanog na računima dobavljača za dobra ili usluge od iznosa izlaznog PDV-a iskazanog na računima izdanim kupcima.

Ukoliko je u datom poreznom periodu ulazni PDV-e veći od izlaznog PDV-a obveznik ostvaruje pravo na povrat iznosa iznad obaveza za PDV-e. Povrat PDV-a se realizira transferom sa računa budžeta na račun obveznika. Budući da povrat PDV-a predstavlja za državu odliv sredstava budžeta, a za obveznika odloženu kompenzaciju odliva sredstava kojima je obveznik finansirao budžet države, pitanje stabilnosti finansiranja države i održavanja likvidnosti obveznika je od velike važnosti. U svjetlu uvođenja PDV-a u BiH ovo pitanje postaje još delikatnije jer ukidanjem prihoda od poreza na promet svi nivoi uprave u BiH, od države do lokalnih zajednica, postaju direktno ovisni o efikasnosti naplate prihoda od PDV-a od strane UIO. U cilju zaštite budžeta BiH isplata povrata kompanijama koje nisu izvoznici suspendirana je na godinu dana.

Povrati i finansijska pozicija kompanija

Povremeno iskazivanje prava na povrat je normalna pojava, budući da se u sljedećem obračunskom periodu može očekivati iskazivanje obaveze za porez. Sa aspekta upravljanja sredstvima budžeta povremeni povrat nema negativnih efekata po budžet, a s druge strane suspenzija isplate povremenih povrata ne bi trebala imati velike posljedice na likvidnost kompanija. Međutim, suspenzija isplate povrata može pogoditi obveznike koji u dužem periodu iskazuju velike iznose povrata PDV-a.

Pored izvoznika koji veći dio prometa dobara realiziraju na stranom tržištu pravo na povrat u dužem periodu može se javiti:

- kod djelatnosti koje su pod djelovanjem faktora sezonalnosti (poljoprivreda i prehrambena industrija, turizam, hotelijerstvo ili prevoz putnika, itd.)
- kod djelatnosti koje imaju dug proizvodni ciklus i dug period nabavki (građevinarstvo, brodogradnja, procesne industrije)
- kod velikih investicijskih ulaganja u postrojenja i opremu koje zahtijevaju duži period povrata ulaganja.

Iskustva članica EU

Analiza uticaja rokova povrata je usko povezana i sa analizom rokova podnošenja prijava i perioda oporezivanja. Veliki broj članica EU u svojim PDV-e sistemima je uvelo više vrsta prijava PDV-a:

- mjesečne - za kompanije koje kontinuirano ostvaruju povrat (izvoznici) i za velike kompanije koje imaju velike obaveze po osnovu PDV-a;
- godišnje - za male firme ispod utvrđenog praga godišnjeg prometa i
- kvartalne - za sve ostale kompanije.

Za pitanje ukidanja suspenzije povrata u BiH bitno je sagledati položaj ostalih kompanija u članicama EU. Skala različitih perioda oporezivanja utiče i na rokove povrata PDV-a. Ovisno o zemlji članici prijava se podnosi od 10 do 45 dana nakon isteka perioda oporezivanja (mjeseca, kvartala, godine), a povrati se realiziraju vrlo brzo nakon podnošenja prijave. To znači da izvoznici u kratkom roku dobijaju povrate, male kompanije dobijaju povrate jednom godišnje, a ostale kompanije četiri puta godišnje, tj. svakih 90 dana. Ako se uzme u obzir tromjesečni period oporezivanja, to bi značilo da u nekim zemljama ostale kompanije na povrat PDV-a na veće nabavke ili uvoz realiziran na početku perioda mogu čekati i šest mjeseci.

Znači, i u pravno i ekonomski uređenim zemljama, koje imaju višegodišnju tradiciju primjene PDV-a, razvijene porezne uprave i uspostavljen sistem borbe protiv prevara na nivou zemlje i na nivou EU, državne vlasti preferiraju zaštitu budžetskih članica i neometano finansiranje institucija EU. U odnosu snaga i značaja makroekonomije i mikroekonomije prevagu odnosi makroekonomska stabilnost i fiskalna održivost.

Pravci mogućih rješenja problema

Da li je moguće u početnom periodu primjene PDV-a u BiH, u interesu zaštite budžeta, ublažiti negativne efekte suspenzije povrata na likvidnost kompanija bez intervencija u Zakonu o PDV-u? Uvođenje PDV-a je zahtijevalo fiskalnu reformu u BiH, novu upravljačku strukturu i restrukturiranje fiskalnog sistema. Na isti način uvođenje PDV-a zahtijeva i strukturalna prilagođavanja u bankarskom sektoru i privredi. Budući da je problem finansijske prirode neophodna je saradnja privrede i banaka, koje otvorenim kreditnim linijama ili davanjem garancija mogu osigurati likvidnost kompanijama u početnom periodu primjene PDV-a. Danas banke garantiraju isplatu carinskog duga ili finansijski prate uvoz, izvoz i kapitalne investicije. Bankarski sektor treba biti životno zainteresiran za održavanje likvidnosti klijenata u uslovima PDV-a budući da su kompanije kod njih zadužene, te bi loša finansijska pozicija klijenata ugrozila i poziciju banaka.

Uvođenje PDV-a kompanije trebaju iskoristiti za restrukturiranje, novu organizaciju, nove tržišne strategije i novi pristup poslovnoj politici, pogotovo kod proizvođača koji u sistemu poreza na promet nisu bili obveznici ili kod specifičnih djelatnosti. Zaokret u poslovnoj politici podrazumijeva održavanje ravnomjerne angažiranosti kapaciteta tokom cijele godine osvajanjem dopunskih djelatnosti u periodima niske angažiranosti na glavnoj djelatnosti ili izvan glavne sezone, putem horizontalne diverzifikacije, operacija zajedničkog ulaganja ili spajanja sa drugim kompanijama. Ove aktivnosti trebaju biti praćene dnevnim upravljanjem gotovinom, zalihama, potraživanjima i obavezama. Na kratak rok preduzete aktivnosti doprinijeće da se maksimalno iskoriste prednosti sistema PDV-a, izbalansira ulazni i izlazni PDV-e tokom godine, održi likvidnost i premosti početni period primjene PDV-a. Na dugi rok preduzete strukturalne promjene dovešće do povećanja prodaje, profitabilnosti i rasta kompanija što će imati i pozitivne efekte na porast prihoda budžeta BiH.

Mjesečni konsolidirani izvještaji za period januar - oktobar 2005. godine

Pripremila: Aleksandra Regoje, pomoćnik za istraživački rad

u mil KM

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	kv1	kv2	kv3	kv4	ukupno
Tekući Prihodi	168,8	174,2	220,9	213,5	242,3	364,0	269,5	281,0	258,7	226,9			563,9	819,9	809,2	226,9	2419,9
<i>Porezni prihodi</i>	159,7	158,3	200,0	201,3	224,3	226,9	221,7	261,0	236,9	208,9			518,0	652,5	719,6	208,9	2098,9
<i>Indirektni porezi</i>	142,0	139,3	171,3	187,8	208,3	211,6	206,8	246,7	222,2	193,6			452,6	607,7	675,7	193,6	1929,7
Carine	31,8	36,1	45,8	48,1	52,7	53,7	49,7	55,9	59,4	54,5			113,7	154,5	165,0	54,5	487,7
Porez na promet	45,9	44,6	56,6	61,7	70,4	69,4	72,1	84,5	73,2	65,9			147,2	201,5	229,8	65,9	644,3
Akcize	54,8	49,0	56,4	64,5	70,6	72,1	69,3	87,3	73,8	60,4			160,2	207,2	230,3	60,4	658,1
Putarina	9,3	9,3	12,1	13,1	14,2	15,5	15,4	18,7	15,3	12,2			30,7	42,8	49,3	12,2	135,1
<i>Direktni porezi</i>	17,6	19,0	28,7	13,5	15,9	15,3	14,9	14,4	14,6	15,3			65,4	44,7	43,9	15,3	169,2
<i>Neporezni prihodi</i>	9,0	15,9	20,9	12,2	18,0	137,1	33,1	19,9	21,8	17,7			45,8	167,2	74,8	17,7	305,5
<i>Donacije/grantovi</i>	0,1				0,1	0,1	14,7	0,1		0,4			0,1	0,2	14,8	0,4	15,5
Tekući Rashodi	125,2	198,2	218,9	219,1	233,4	292,0	198,4	237,7	228,3	219,2			542,2	744,6	664,4	219,2	2170,4
<i>Tekući izdaci</i>	30,9	54,8	71,7	64,0	62,2	94,9	41,1	59,3	60,9	67,8			157,4	221,1	161,3	67,8	607,6
<i>Plaće i naknade</i>	25,2	45,6	62,4	53,9	53,4	85,2	32,6	52,1	52,6	56,6			133,1	192,5	137,2	56,6	519,5
Naknade	1,7	10,9	13,1	13,2	13,2	29,3	2,9	14,4	14,5	15,1			25,7	55,8	31,8	15,1	128,4
<i>Izdaci za materijal i usluge</i>	5,8	9,2	9,3	10,1	8,8	9,7	8,5	7,3	8,3	11,2			24,3	28,6	24,1	11,2	88,1
<i>Grantovi/Socijalni transferi/Subvencije</i>	32,8	60,4	60,1	62,2	60,0	103,2	66,1	60,7	65,9	63,4			153,3	225,4	192,7	63,4	634,8
Transferi domaćinstvima	8,8	37,8	35,7	38,9	36,5	78,3	39,5	37,4	41,8	38,1			82,4	153,7	118,7	38,1	392,9
Transferi organizacijama/institucijama	19,8	15,5	19,0	14,1	16,8	16,1	14,4	13,1	14,3	16,3			54,2	46,9			
Subvencije	4,2	7,1	5,4	9,3	6,7	8,7	12,2	10,2	9,8	9,1			16,7	24,8	32,2	9,1	82,7
od kojih: Javna preduzeća																	
<i>Plaćanje kamate</i>	0,4	3,0	2,0	1,4	5,1	4,4	0,4	4,3	2,2	1,8			5,3	10,9	6,9	1,8	24,9
<i>Ostali izdaci/potrošnja/transferi</i>	5,5	9,2	10,6	9,6	8,0	6,7	10,3	8,5	9,7	8,9			25,3	24,3	28,5	8,9	87,0
<i>Transferi sa jedinstvenog računa UIO</i>	44,2	45,1	60,9	64,3	62,5	69,0	66,8	81,4	72,2	62,8			150,2	195,8	220,4	62,8	629,2
Budžet BiH	18,6	19,6	23,5	20,6	20,6	21,5	20,6	22,5	21,5	20,6			61,7	62,6	64,6	20,6	209,4
FBiH / kantoni, Direkcija za ceste	16,8	15,4	25,0	27,9	27,4	32,8	32,0	37,9	33,6	28,7			57,1	88,1	103,5	28,7	277,4
RS / gradovi, opštine, JP "Putevi RS"	5,8	6,1	7,4	10,2	8,3	8,2	7,8	13,0	10,2	7,7			19,3	26,6	31,0	7,7	84,6
Brčko Distrikt	3,1	4,0	5,1	5,7	6,2	6,5	6,3	7,7	6,8	5,8			12,2	18,4	20,8	5,8	57,1
<i>Amortizacija duga</i>																	
od čega: vanjski dug (sa JR UIO)	10,5	24,8	12,7	16,3	34,7	12,4	12,7	22,4	16,4	13,6			47,9	63,4	51,4	13,6	176,4
<i>Transferi višim nivoima vlasti</i>																	
<i>Transferi općinama</i>	0,9	0,9	0,9	1,3	0,9	1,5	0,9	1,1	1,1	0,9			2,7	3,7	3,2		
Vladina štednja (1 - 2)	43,6	-24,0	2,0	-5,6	8,9	72,1	71,2	43,3	30,3	7,7			21,6	75,3	144,8	7,7	249,5
<i>Kapitalni izdaci</i>	1,6	3,5	1,9	1,7	2,4	33,3	15,3	3,3	1,9	2,6			6,9	37,4	20,5	2,6	67,4
Vladin suficit/deficit (3-4)	42,1	-27,5	0,1	-7,4	6,5	38,8	55,9	40,0	28,4	5,1			14,7	37,9	124,4	5,1	182,1

Tabela 1. Mjesečni konsolidirani izvještaji januar – oktobar 2005. godine

Mjesečni konsolidirani izvještaji za period januar - septembar 2005. godine

Pripremila: Aleksandra Regoje, pomoćnik za istraživački rad

u mil KM

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	kv1	kv2	kv3	kv4	ukupno
Tekući Prihodi	443,2	499,1	548,1	537,4	554,5	702,2	626,8	626,6	601,4				1490,3	1794,1	1854,8		5139,1
Porezni prihodi	264,1	249,4	310,1	304,7	331,4	336,3	336,8	378,1	349,5				823,6	972,4	1064,4		2860,4
Indirektni porezi	228,9	206,3	251,7	262,8	288,9	293,6	290,3	335,2	305,2				686,9	845,3	930,7		2462,9
Carine	31,9	36,1	45,9	48,1	52,7	53,6	49,7	55,9	59,5				114,0	154,5	165,1		433,6
Porez na promet	128,1	110,9	135,9	136,4	150,8	151,2	155,4	172,8	156,0				374,9	438,4	484,2		1297,6
uvozni akcizni proizvodi	30,3	22,8	28,2	32,9	35,3	39,1	35,2	44,2	41,3				81,3	107,3	120,6		309,3
domaći akcizni proizvodi	7,2	7,1	7,6	9,4	12,2	10,8	14,5	17,5	11,1				21,8	32,4	43,0		97,2
ostali proizvodi	57,4	51,1	64,4	61,2	66,1	67,3	68,5	75,9	70,8				172,9	194,6	215,3		582,8
na usluge	28,1	27,4	32,5	30,3	34,7	32,1	35,6	34,1	31,5				87,9	97,1	101,2		286,3
ostalo	5,1	2,5	3,3	2,6	2,4	1,9	1,7	1,1	1,3				11,0	7,0	4,1		22,0
Akciza	55,4	49,5	56,8	64,7	70,6	72,2	69,3	87,3	73,8				161,7	207,6	230,4		599,7
uvozni pr.	39,6	36,5	43,5	49,7	51,5	56,2	48,5	62,9	56,0				119,6	157,5	167,4		444,5
u zemlji	15,8	13,0	13,3	15,0	19,1	16,0	20,8	24,4	17,8				42,1	50,1	63,0		155,2
Putarina	13,2	9,5	12,5	13,2	14,3	15,6	15,4	18,8	15,4				35,2	43,0	49,6		127,8
Ostalo	0,3	0,4	0,5	0,4	0,5	0,9	0,4	0,4	0,5				1,1	1,8	1,3		4,3
Direktni porezi	35,2	43,1	58,5	41,9	42,4	42,8	46,4	43,0	44,3				136,7	127,1	133,7		397,5
Porezi na dohodak	35,2	43,1	58,5	41,9	42,4	42,8	46,4	43,0	44,3				136,7	127,1	133,7		397,5
Porezi na dobit preduzeća	7,9	10,4	16,2	6,3	5,0	6,0	7,0	6,2	6,3				34,4	17,2	19,5		71,2
Porezi na dohadak	6,4	8,7	10,5	7,0	6,7	6,4	6,8	6,7	7,2				25,5	20,1	20,7		66,4
Ostalo	21,0	24,0	31,8	28,6	30,8	30,4	32,7	30,0	30,7				76,7	89,8	93,4		259,9
Neporezni prihodi	22,8	79,8	35,5	28,4	41,3	153,5	71,1	42,0	39,4				138,1	223,2	152,4		513,7
Vlastiti prihodi općina																	
Doprinosi fondova	137,8	146,5	179,1	168,1	161,5	178,3	181,8	182,6	184,1				463,4	507,8	548,4		1519,7
Ostali prihodi	16,4	23,0	22,9	34,5	20,0	26,9	22,6	23,5	21,7				62,4	81,4	67,8		211,6
Donacije/grantovi	2,1	0,3	0,4	1,7	0,4	7,2	14,6	0,4	6,7				2,8	9,2	21,7		33,7
Transferi viših nivoa				0,0		0,0	0,0	0,0	0,0					0,0	0,1		0,1

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	kv1	kv2	kv3	kv4	ukupno
Tekući Rashodi	380,2	509,2	531,5	513,2	532,0	608,2	532,2	563,8	547,2				1420,9	1653,4	1643,3		4717,6
<i>Tekući izdaci</i>	57,8	84,3	104,5	98,0	95,8	133,9	71,3	92,2	94,4				246,7	327,7	257,9		832,2
<i>Plaće i naknade</i>	42,5	64,5	83,6	73,7	74,6	109,9	53,7	75,1	74,6				190,7	258,2	203,4		652,3
<i>Plaće</i>	38,4	51,0	67,1	57,3	58,0	73,0	47,1	55,8	56,2				156,5	188,3	159,1		504,0
<i>od čega: doprinosi</i>																	
<i>od čega: porezi na plate</i>																	
<i>Naknade</i>	4,1	13,5	16,5	16,3	16,6	37,0	6,5	19,4	18,4				34,1	69,9	44,3		148,3
<i>Izdaci za materijal i usluge</i>	12,5	17,0	18,0	20,3	17,5	20,6	17,4	16,7	19,8				47,5	58,3	53,9		159,7
<i>Drugi tekući rashodi</i>	2,8	2,8	2,8	4,1	3,7	3,3	0,2	0,4	0,0				8,5	11,1	0,6		20,2
<i>Grantovi/Socijalni transferi/Subvencije</i>	171,1	207,7	240,0	229,6	222,0	283,6	250,0	244,1	251,5				618,9	735,2	745,5		2099,7
<i>Transferi domaćinstvima</i>	9,5	38,6	36,5	40,0	37,5	80,4	42,1	39,2	44,4				84,6	157,9	125,7		368,2
<i>Transferi organizacijama/institucijama</i>	20,5	16,2	19,7	15,1	17,5	17,6	15,3	13,4	14,5				56,3	50,2	50,4		
<i>Transf. fondovima po osnovu dopr.za soc. osig.</i>	136,9	145,9	178,5	165,2	160,2	176,9	180,4	181,3	182,8				461,3	502,3	517,6		
<i>Subvencije</i>	4,2	7,1	5,4	9,3	6,7	8,7	12,2	10,2	9,8				16,7	24,8	32,2		73,7
<i>od kojih: Javna preduzeća</i>																	
<i>Plaćanje kamate</i>	0,4	3,0	2,0	1,4	5,1	4,4	0,4	4,3	2,2				5,3	10,9	6,9		23,1
<i>od čega: na vanjski dug</i>																	
<i>Ostali izdaci/potrošnja/transferi</i>	5,7	9,4	10,7	9,8	8,2	6,8	10,3	8,5	9,8				25,8	24,8	28,6		79,2
<i>Transferi sa jedinstvenog računa UIO</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1				0,0	0,1	0,4		0,5
<i>Rezerva</i>			0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1				0,0	0,1	0,4		0,5
<i>Amortizacija duga</i>																	
<i>od čega: vanjski dug (sa JR UIO)</i>	10,5	24,8	12,7	16,3	34,7	12,4	12,7	22,4	16,4				47,9	63,4	51,4		162,7
<i>Transferi višim nivoima vlasti</i>																	
<i>Transferi nižim nivoima (uklj. transfere sa JR)</i>	134,8	180,1	161,5	158,1	166,0	166,8	187,3	192,2	172,9				476,3	490,9	552,3		
Vladina štednja (1 - 2)	62,9	-10,2	16,6	24,2	22,5	93,9	94,6	62,8	54,1				69,3	140,7	211,5		421,5
<i>Kapitalni izdaci</i>	1,9	3,6	1,9	2,1	2,4	33,6	16,7	3,9	9,2				7,4	38,1	29,9		75,4
Vladin suficit/deficit (3-4)	61,0	-13,8	14,7	22,1	20,1	60,3	77,9	58,9	44,9				61,9	102,6	181,6		346,1

Tabela 2. Mjesečni konsolidirani izvještaji januar – septembar 2005. godine

Napomene uz tabelu 1:

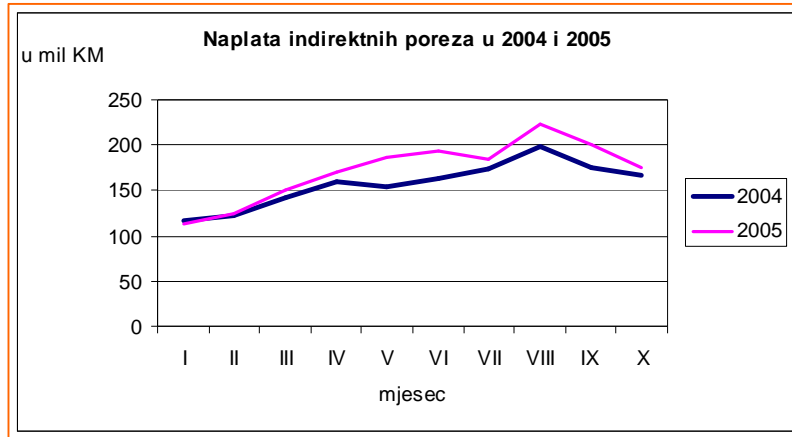
1. Konsolidirani izvještaj prikazan u tabeli 1 uključuje:
 - prihode od indirektnih poreza koje prikuplja Uprava za indirektno oporezivanje na Jedinštveni račun,
 - transfere sa Jedinštvenog računa UIO za servisiranje vanjskog duga,
 - transfere sa Jedinštvenog računa UIO za finansiranje Brčko Distrikta, kantona, općina i Direkcija za puteve,
 - prihode budžeta Bosne i Hercegovine sa Jedinštvenog računa UIO,
 - prihode i rashode budžeta Federacije BiH,
 - prihode i rashode budžeta Republike Srpske.
2. Podaci o prihodima i rashodima Federacije BiH i Republike Srpske nisu u potpunosti usklađeni zbog primjene različitih računovodstvenih metoda.

Napomene uz tabelu 2:

1. Konsolidovani izvještaj prikazan u tabeli 2 uključuje:
 - prihode od indirektnih poreza koje prikuplja Uprava za indirektno oporezivanje na Jedinštveni račun,
 - prihode budžeta Bosne i Hercegovine
 - prihode Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta
 - rashode budžeta Bosne i Hercegovine, Federacija BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta
2. Prihodi entiteta uključuju prihode koji se prikupljaju na račune trezora entiteta.
3. Transferi nižim nivoima vlasti (kantonima, općinama, direkcijama za puteve i dr.), koji se doznačuju na niže nivoe u skladu sa entitetskim propisima, uključuju transfere sa Jedinštvenog računa UIO i transfere ostalih prihoda prikupljenih na nivou entiteta.
4. Podaci o prihodima i rashodima Federacije BiH i Republike Srpske nisu u potpunosti usklađeni zbog primjene različitih računovodstvenih metoda.

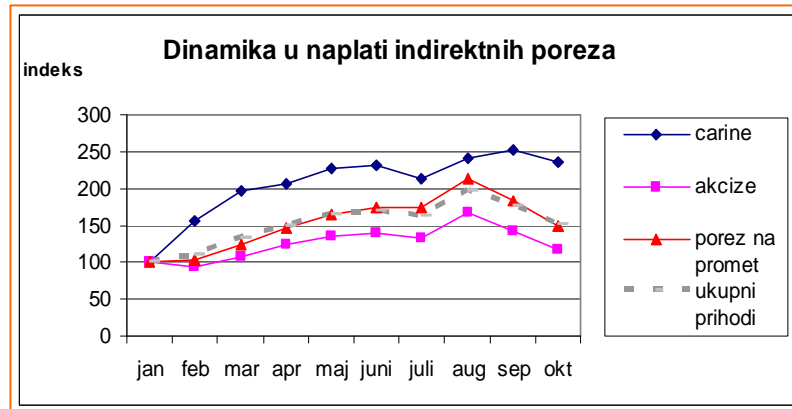
Jedinstveni račun UIO

Uprava za indirektno oporezivanje (UIO) je u deset mjeseci 2005.g. prikupila skoro 90% planiranih prihoda. U oktobru 2005.g. zabilježen je dalji pad u naplati prihoda od indirektnih poreza u

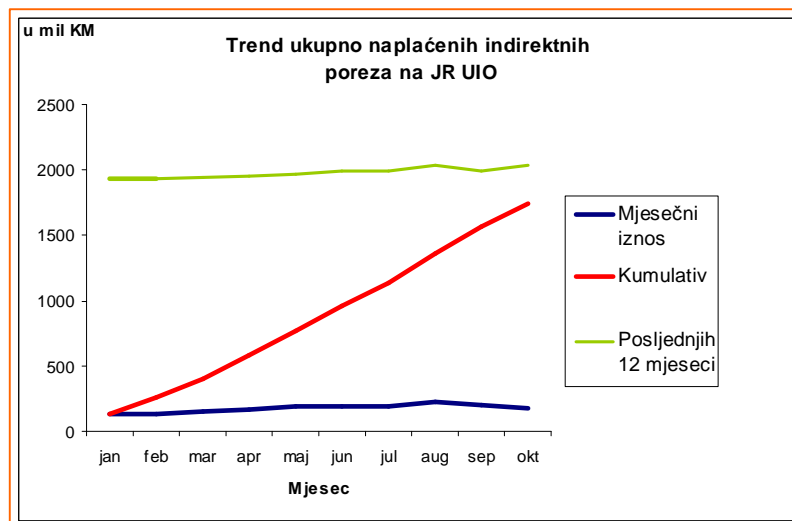
Grafikon 6. Napлата indirektnih poreza u 2004 i 2005 godini

poređenju sa prethodnim mjesecom, no, ipak je prikupljeno za više od 5% posmatrano u odnosu na isti mjesec 2004.g. Ovakav trend odražava ciklične ili sezonske promjene u kretanju robne razmjene sa inostranstvom, kao i promjene u cijeni nafte i derivata. No, kako se vidi na grafikonu #6 sličan trend u naplati imali smo i prošle godine.

Grafikon 7. Dinamika u naplati indirektnih poreza

Što se tiče naplate glavnih grupa indirektnih poreza najveći pad u oktobru bilježi naplata poreza na promet akciznih roba, dok je naplata carina i carinskih pristojbi neznatno manja nego u septembru. Kretanje naplate najvažnijih grupa prihoda, te ukupnih indirektnih poreza koje prikuplja UIO dati su u grafikonima #7 i #8.

Grafikon 8. Trend ukupno naplaćenih indirektnih poreza na JR UIO

Od 1.1.2005.g. Uprava za indirektno oporezivanje je jedina institucija u BiH nadležna za prikupljanje indirektnih poreza: carina i carinskih dažbina, akciza/trošarina, poreza na promet akciznih proizvoda i putarine. Prema dinamičkom planu naplate predviđeno je da će UIO u 2005.g. prikupiti blizu 2 mlrd KM na Jedinstveni račun od indirektnih poreza u njenoj nadležnosti.

Iz rada Odjeljenja

10. novembar 2005.

U sklopu aktivnosti na preuzimanju mjesečnih izvještaja o prihodima i rashodima svih nivoa uprave Odjeljenje je održalo sastanak sa ministrima finansija kantona u Federaciji BiH. Na sastanku je prihvaćen koncept rada Odjeljenja i podržana uspostava izvještavanja putem Interneta. Nakon izlaganja prof. dr. Spahna o novoj fiskalnoj arhitekturi u BiH, sa osvrtom na položaj kantona nakon uvođenja PDV-a, pojedini ministri su izložili probleme izrade budžeta za 2005.g. kao i probleme vertikalne (sa jedinstvenog računa UIO) i horizontalne distribucije prihoda između kantona u narednom srednjoročnom periodu. Sastanak je aktivno podržalo Federalno ministarstvo finansija.

22. novembar 2005 .

Delegacija MMF-a predvođena g. Peterom Doyle-om, šefom Misije u BiH, razgovarala je sa osobljem Odjeljenja u vezi funkcioniranja Odjeljenja, s posebnim naglaskom na makrofiskalne projekcije prihoda od indirektnih poreza. Na sastanku se razgovaralo i o metodologiji praćenja i izradi komparativnih analiza kretanja glavnih grupa indirektnih poreza u svjetlu reforme porezne politike i sistema u BiH.

Vlada Republike Austrije odobrila projekat finansiranja Odjeljenja

Vlada Republike Austrije je dobila projekat finansiranja Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje. Projektom je predviđeno finansiranje aktivnosti Odjela za makroekonomsku analizu i uspostava Sekretarijata Upravnog odbora u iznosu od 225,000 EUR. U naredne dvije godine u okviru projekta finansiraće se zapošljavanje ključnog osoblja ovih odjela, nabavka kapitalne opreme, kao i transfer znanja i programi obuke za potrebe Odjela za makroekonomsku analizu. Obuku će voditi eksperti za fiskalne finansije iz Ministarstva finansija Austrije. Sredinom decembra 2005.g. održaće se svečana ceremonija uručjenja ugovora o finansiranju Upravnog odbora.

Obavijest za općine

Odjeljenje planira da održi inicijalni sastanak sa načelnicima i šefovima finansija općina Federacije BiH i Republike Srpske. Tema sastanka je upoznavanje sa dosadašnjim aktivnostima Odjeljenja na preuzimanju mjesečnih izvještaja o prihodima i rashodima svih nivoa uprave i uključivanje općina od 1.1.2006 u mjesečno izvještavanje. Odjeljenje će organizirati sastanak na tri lokacije **s početkom u 11h**, a prema sljedećem rasporedu:

TUZLA, 9.12.2005., sala Komore tuzlanskog kantona, Trg slobode bb.

BANJALUKA, 12.12.2005., velika sala Privredne komore RS, ul. Đure Daničića ½

SARAJEVO, 13.12.2005., velika sala Vanjskotrgovinske komore BiH, ul. Branislava Đurđeva 10